

čase kdysi snad nejlépe vyjádřil Platón: „*Pomíjivý svět je pouhým prchavým odrazem bezčasové domény čistých a dokonalých forem, jež obývají říši věčnosti. Čas je jen pohyblivým obrazem této věčnosti.*” Všimněme si ještě jednou pozorně předchozího tvrzení - **čas je jen obrazem skutečnosti, nikoliv skutečnou realitou.**¹⁷ Všechna velká náboženství či duchovní směry západu i východu pojem věčnosti¹⁸ ve své věrouce zahrnují a je jedním z jejich ústředních pojmů. Je přitom jedno, jak jej nazývají, podstata je prakticky stejná. Jeden z tibetských mnichů, láma Góvinda, vyjadřuje díky jinému způsobu poznávání světa předchozí myšlenky mnohých fyziků takto: „*Časová posloupnost přechází do souběžné koexistence, veškeré věci existují bok po boku ve stavu vzájemného pronikání, v živém kontinuu, v němž jsou čas a prostor integrovány.*” Má tedy v podstatě tutéž představu, jako třeba Fred Hoyle se svojí skříní s poštovními příhrádkami. Také i některé domorodé kmeny žijící v souladu s přírodou, měly a stále ještě mají stejnou představu. To, co evropané nazývají minulostí, přítomností a budoucností, je pro ně vše najednou. Nerozlišují tyto tři, pro nás tak běžné, pojmy.

Podle předchozích úvah svět rozhodně nemůže být jen takovým, jakým jej známe ze své každodenní zkušenosti, ale je jen jakýmsi neúplným obrazem pravé reality. Sv. Augustin tuto neúplnost našeho vnímání světa z hlediska času uvedl následovně: „*Jak mohou existovat minulost a budoucnost, když minulost už nadále není a budoucnost dosud ještě není? Co se týká přítomnosti, jestliže by zde byla vždy a nikdy by se nepřesunula jinam aby se stala minulostí, už by zde nebyl*

17 Přes mnohá staletí tak většina současných fyziků dospívá ve svých představách o čase k Platónovi.

18 Věčnost je často vnímána jako trvalá přítomnost, což je naprosto mylné. Stačí si jen náležitě představit uváděné příklady, také se v tomto smyslu vyjadřuje i Tomáš Akvinský: „*Věčnost není totéž, co věčné nyní.*“

žádný čas, nybrž věčnost.” Shrňme tuto myšlenku, zastávanou mnoha dalšími filozofy: **Minulost už není, budoucnost ještě není a přítomnost je pouhou hranicí mezi nimi, jenže ta zase nemá žádného trvání.** Problematický není jen čas jako celek, ale také i samotný přítomný okamžik. Doba trvání přítomnosti je nulová, přítomnost je jen jakýmsi stříhem nůžkami mezi dvěma neexistencemi¹⁹. Takže naše existence by se měla odehrávat jen v minulosti, která už není? Nebo v přítomnosti, která zase nemá žádnou délku svého trvání? Jenomže současně není možné zavrhnout naši existenci, protože my zcela evidentně nějak jsme. Otázkou však je, jak tedy existujeme?

Podívejme se na problematiku nulové délky přítomnosti následujícím příměrem. V přítomném okamžiku je každá věc, každý tvor, jen jakýmsi svým průřezem sebe sama, průřezem svého já. **Jako celé já, celá bytost, je člověk úplný jen v celém úseku od narození po smrt.** Jako celou bytost je přítom nutno vnímat nejen tělesnou schránku, ale i rozumové schopnosti, myšlenky, různé představy, city apod. v celé jejich proměnnosti během našeho života. Stejně, jako samotný řez stromem není strom jako celek, tak i my v přítomném okamžiku nejsme „celí”. V každém přítomném okamžiku jsme jakoby onou skladbou kůry a letokruhů, kterou vidíme na pařezu stromu. Naše přítomnost je právě ten jeden řez stromem, teprve nekonečné množství řezů od nejspodnějšího kořínku po konec nejvyšší větve dá celý strom jako celek. Stejně jsme na tom i my s naší přítomností. Abychom však mohli prožívat svoje bytí vcelku, pak vnímáme naši existenci

¹⁹ Takových přítomných okamžiků je však v určitém časovém intervalu nekonečně mnoho, z matematického pohledu však může být za jistých okolností součet nekonečně mnoha nulových veličin nenulový. To by mohlo svědčit o tom, že zcela určitě nějak existujeme.

po částech, jen jako postupnou, rozdělenou do jakýchsi „řezů“ našeho celkového já, do jednotlivých bodů tohoto bezčasového nadprostoru. Paměť nám přitom slouží jako prostředek k uchování kontinuity a jako pomůcka pro náhled do reality našeho vlastního bytí.²⁰

Jako další analogii si stačí představit situaci, kdy je před námi třeba vycházková hůl. Díky jedinému pohledu okamžitě víme, co je to za věc - to je příměr věčnosti, avšak nevidomý člověk si hůl musí **postupně** osahat, aby ji mohl poznat - to je příměr času. Podobně jsme na tom i my, nedokážeme vnímat skutečnost naráz, jakýmsi jedním vhledem, a proto ji musíme poznávat postupně v čase, který je pouze naší pomůckou, náhradou za chybějící smysl. Tento zdánlivý postup, příslušný sled bodů nám dané křivky bezčasového nadprostoru, pak nazýváme časem a oněmi body, ve kterých se v každém okamžiku nachází část našeho já, je právě to, co nazýváme přítomností.

Jinou analogií mezi námi vnímaným časem a bezčasovým bytím, může být následující. Představme si náš život jako pobyt v nějaké tmavé místnosti, kde si svoje okolí prohlížíme jenom svítilnou vrhající pouze uzounký paprsek světla osvětlující na stěně jen jediný bod²¹. Přitom ovšem musíme svítilnou neustále pohybovat a to jen rovně jedním směrem bez možnosti se zastavit nebo dokonce vrátit pohyb ruky zpět - to je analogie našeho života v čase. Jednou osvětlený bod už nelze osvětit znovu a už ho tak pomocí naší svítilny nikdy nevidíme. Rozsvítíme-li však hlavní světlo,

20 I když jsme v přítomnosti jen průřezem celého já, přesto jsme v každém přítomném okamžiku kontinuální bytostí, která si v sobě nese celou svoji minulost vytvářející potenciál možností vlastní budoucnosti.

21 Tento paprsek světla současně v místě dopadu do stěny dělá jakýsi otisk podle toho, jak svítíme, svoje okolí tak vlastně do jisté míry přetváříme